

„Mikor a Karp. Honvéd Regiment kivonul...”

Katonanapló (1944. október 14. – 1945. december 21.)^{**}

Vezette: Sibinger János

Magamról, aki 1923-ban Tana Vas m-ben születtem – röviden csak annyit, – hogy a család; Apám, Hugom, Unokanővérem, Nagyananyám Ikerváron laktak.

Sorozáson, Sárváron arcvonalszolgálatra alkalmas lettem és mivel a szombathelyi premontrai gimnáziumban érettségiztem, majd elvégeztem a keszthelyi Gazdasági Akadémiát is, így karpaszomány viselésére jogosultam.

Behívásomkor a körmendi Batthyány-Strattmann hg. nagykanizsai birtokán Szepetnek-Gyótamajorban voltam segédtiszt.

(...)

Kanizsáról lóháton hazafelé ballagva benéztem Szepetnekre a gyótamajori póstáért. Önnek van egy távirata – és már tartja is elem a remegő kéz a szöveget: „Behívód 20-ra Zalaegerszegre szól. Várunk. Apu.”

Hát igen! Amitől tartottunk, abban már benne vagyunk. Legelsőnek Józseffel a lovással találkozom. Elújságolom neki az örömhírt, tőle úgyszólván megtudja a major is. Fentt a kastélyban az eset a lehangoltságot csak fokozza. Háború!...Egy munkaerővel megint kevesebb. Tessék így többet termelni. Már odajutottunk, hogy amelyik gyerek 9–10 éves az béres, aki 11–12 éves az igáskocsis lesz.

A szerző és a szerkesztők megjegyzései:

* Karpaszományos: „Érettségizett katona a Horthy-hadseregben; megkülönböztető jelzést viselt a karján (innen az elnevezés). A karpaszományosok nagy részéből tartalékos tiszt lett. Megkülönböztetett bánásmódban részesültek.” (Új magyar lexikon. 4. köt. 58. p.) Ezt majd látni fogják!!! (A szerző)

** Az eredetije 247 tintával írt oldal. A papírja német tábori levélpapír. A kézzel írott szöveget szó szerint, betűhíven közöljük. (D. A. – K. G. F.)

Szóval... bevonulok. Igaz nem is ember, aki nem volt katona. Elvégzem, befejezem a félben lévő munkákat, majd átadok mindent princípálisomnak Koncz Rezső hg.uradalmi intézőnek..

Elő az óriási utazóböröndöt. Egymás után szórom bele ruháimat. Lesz majd idejük kilógni magukat. Egy „ancugot” hagyok elő a régi csizmámmal amiben bevonulok.. A csomag tetejére kerül az idej aratási koszorú. Hadd legyen az otthoniaknak is valami emléke ennek a szép pusztai szokásnak.

(...)

Gyótamajor 1944 X. 16.

Korán kelek. Végigjárom az istállókat. Ma gyásznapi van. Búcsúzom, búcsúzom onnan, ahol olyan sok szép, kemény, felelősségteljes napot töltöttem. Onnan, ahol mindenki szeretett. Búcsúzom az épületektől, állatoktól, majortól, tanyai iskolától. Végigjárom kis kétkerekű „kordémmal” a határt, búcsút mondok minden barázdának. Vajjon mennyit fordul a „vetésforgó” a viszontlátásig? Vagy lesz-e egyáltalán viszontlátás?

(...)

A csikók primán bírták az utat. Tüdjén, Jánosházán keresztül 120 km után d.u. 1/2 6 kor megérkeztünk Kíssomlyóra. A menekültek végtelen kocsisora mindenütt! Borzasztó látvány. Este viharos eső. Hajnalban „átsétáltam” Bölgötére István Palkó barátomhoz. Az ágyból húztam ki a „fiatalurat”! Őt Szombathelyre hívták be szintén „bakának”. Innen kerékpárral mentem haza.

(...)

Ikervár (...) október 20.

Elérkezett a nagy nap. Az „önkéntes úr” bevonul. Odahaza számos jótanáccsal halmoz-

nak el. (...) Búcsúszom. Hányszor csináljuk már ezt. 9 éves korom óta szinte csak vendég vagyok idehaza, de valahogy most búcsúzni mégiscsak más. Háború van! A katona nem rendelkezik saját magával. Nem gondolkodhat, nem cselekedhet belátása szerint. Ő csak egy parancsvégrehajtó szerv. Igyekszem megnyugtatni Nagyanyámat, húgomat, unokanővéreimet, hogy 2 hónapról van csak szó, ne aggódjanak értem. Édesapámtól mint többszörösen kiténtetett kemény „világháborús” katonától búcsúszom és indulok...

Szombathelyt nagyon megbombázták. A vonat messze kinnt állt meg. Így az állomáson úgy kellett átcipelnem azt az istentelen katonaládát.

(...)

17./III. zlj. Zalaegerszeg 1944 X. 22.

Beöltöztünk. Ruhánkon folt hátán folt. Alig ismerjük meg egymást. Nagyon pocsekul szerelnek fel bennünket. Az új laktanyarészben lakunk. Karpok külön 15-en 15-en egy egy szobában. Szalmán alszunk, de azért nagyon kedélyesen telnek napjaink. Igazi urak vagyunk. Az ebédet felhosszák szobánkba. Csajkánkat kimossák stb. Kosztunk prima. (...) A kantinról meg ne is beszéljünk. Bor, sör, rum, pálinka békebeli sóskifli stb. Egész nap csak biliárdoztunk. „Iluska” ránk sosem vonatkozta a „szesztelen” napokat. A kiképző keret nagyon szépen bánt a karp. urakkal, bár egyszer „Tojo admirális” esőben ing nélkül nagyon elkapta a „népet”. „Dunyhás” kománk (egy elkényeztetett földbirtokosgyerek) közölte az esetet édesapjával és az ő közbenjárására az egész altisztikar le lett tolvá.

Nagyon gyakran volt légiriadó. Ezeket kihasználva sok kellemes órát töltöttünk a „Lexi lak”-ban. Bár nagy viták származtak ebből t. i. hogy 4 vagy 5 kancsóval ittunk e meg? (...) De jó életünk nem tartott sokáig.

Jött egy zls.¹ lehetett választani az érsekújvári, várpalotai és mosonmagyaróvári

karp. iskola között Én az elsőt választottam.

(...)

Celldömölkön vártunk vagy 5 órát. Kár volt haza nem lógnom. Győr nagyon meg volt bombázva. Komáromon gyalog mentünk keresztül. Az északi p.u.-t alig lehetett megtalálni. Éjjel érkeztünk meg Érsekújvárra. Az állomás környéke eltörölve a föld színéről. Bombatölcsérről-bombatölcsérré bukdácsolva a katonaládát cipelve bebotorkáltunk a laktanyába. Itt mindjárt letoltak minket a sárga földig és egy olyan szobában nagy kegyesen adtak szállást amelyiknek a teteje el volt bombázva. Mondhatom, szép fogadtatás.

Érsekújvár 1944 X. 30.

Reggel a nagy lovassági laktanyában osztottak szét bennünket. Illés Lexi, Szlovák Sanyi, Huszár Zoli és én lettünk önkéntes jelentkezés alapján géppuskások. 3-an Lexivel, Sanyival egymás mellett aludtunk szalmazsákon. Elég jó szobánk volt. Gyöngyösi szkv.² volt a szobaparancsnok. Századparancsnokunk András Béla zls. (A varjú) Mi a III.gp szd.³ III szakaszához⁴ tartozunk. Koszt irtó pocsek. Reggelit sokszor nem kaptunk. Volt úgy, hogy kenyéret napokig nem láttunk. Ilyenkor pl. vacsora 5 kg gyümölcs, persze kenyér nélkül. Sokat éhezünk. A vízviszonyok még pocsekabbak, mint Egerszegen. Kancsóban kellett hordani a szomszéd lakta-

² Szakaszvezető.

³ III. géppuskás század. A zászlóalj hadrendjében előforduló alakulat, melyet általában a zászlóalj számával jelöltek. Mivel itt 17./III. zászlóaljról van szó (vagyis a 17. gyalogezred III. zászlóalja), ezért a géppuskás század elnevezése a III. zászlóalj miatt III. század.

⁴ Néhány rajból álló, század állományába tartozó harcászati alegység. Egy századba rendszerint 3 szakasz tartozik, de ez kiegészülhet más alegységekkel is. A szakasz létszáma hadseregenként és fegyvernemenként más és más, de egy gyalogos szakasz általában 30-50 főből áll.

¹ Zászlós (mint katonai rendfokozat).

nyában lévő rosz dugattyús kútról. Vízet kellett beleönteni, hogy működjön és ha az embernek pechje volt, beleöntött egy csajkával és nem adott ki egy kortyot sem...

A kitolás nagy, különösen a kozsthoz viszonyítva. Bukfenc le a Nyitra töltésen. Kúszásban géppuskával sorakozó. „Kevertek” sorozata. (bukfenc, ül le, fekügy.) Igen... Átkozott Nyitrapart. Erős szelek. Esők. Ragacsos, agyagos sár. Mindennap d.e, d.u. kivonulás. A foglalkozás egyik tárgya: szoktatás az időjáráshoz. Hát ezen a cím alatt azután mi áztunk, fáztunk ócska felszerelésünkben rengeteget. A bakkancsom olyan rosz volt, hogy szinte átjáróháznak számított a sár számára. A köppenyünknek sosem volt alkalma megszáradni. Pl. Ilyen állatságok fordulnak elő: Térképjeleket tanuljuk zubogó esőben, kinnt a Nyitraparton. Kicipelünk kb. 2 km-re egy iskolatáblát és didergő kézzel jegyezzük ronggyá ázott számárfüles jegyzetünkbe az „átvett anyagot”. Egyik d.u. 3 teherautó zabot raktunk le. Akinek hiányzott egy gombja, annak az összeset levágták és díszmenetben a zubbonya hátára kellett rendjelként felvarrni az egésztest.

8.-án ezredesi látogatás. Jaross⁵ beszélt: „kitartani a végsőkig! Összeszorítani a fogat! Győzni muszáj! Bízunk az új fegyverekben!”
9.-én Papp-Váry szds, fáját raktuk le teherau-

tóról. D.u. a „gyöngyösi” szoba kivonult az állomásra gyalogsági ásóért. Borzalmas a pusztítás: Rengeteg a bombatölcsér. Lőszervonat is robbant. 960 vagon ment tönkre. Óriási értékek szanaszéjjel. Már 3 napja nem kapunk kenyeret.

12.-én találkoztam István Palkóval szentmisén. Legalább otthonról is hallottam híreket. A postaközlekedés ügyis kriminális. Az első szakasznál elloptak 720. pengőt.

19.-én... D.u. az első kimenőnk volt. Lexivel lógtunk kinnt. Semmi érdekes nincs. Nagyon kihalt a város. Így a parasztnegyedben, a naszvadi utcában vásároltunk be nagyon fekete áráért. pl. 1 kg szalonna Kurucéknál 40 P. Erős fagy van. 20.-án eskü Szálásira. Díszmenet nemes Papp-Váry szds. Előtt. Megdicsérték a szd.-ot.

Folytonos légiriadók. Itt a felvidéken nagy szokás a tökmagevés. A nők mind nadrágban járnak. Az igáskocsik színesre vannak festve.

23.-án... D.u. 1/4 és 1 kg-os „Tri II.-t” robbantgattunk. A hónap elején odahaza feladott csomagjaim egyáltalán nem érkeznek meg. Hiába mindig mondtam hogy a postásokat, meg a vasutasokat „fel kellene akasztani.”

29.-én... Keszthelyi hdp.⁶ Nagyon kitolt a szakasszal. Az összes géppuskát mi cipeltünk egész nap. azt a gyenge vacak gulyást pedig „díszebéd” gyanánt a katonaládán állva (a csajka a földön) ettük meg. És minden kanállal külön ki kellett egyenesedni.

Napi „munkánkat” tetőzte még az éjszakai gyakorlat. Irtó hideg van 1/2 5-7 h.-ig hason feküdtem „védőállásban” a Nyitra töltésen. Mondanom sem kell, hogy megfáztam. Kihozták a vacsorát = hideg savanyu, ehetetlen lecsót (kenyér nélkül.) Hát igen, ilyen az élete egy magyar karp. Iskolásnak, de hát nem baj. Ezt a kis időt kibírjuk és rövidesen, mint karp tizedes „urak” kerülünk vissza a csapathoz.

⁵ Jaross Andor (Csehi, Komárom m., 1896. május 23. – Budapest, 1946. április 11.): szlovákiai magyar politikus, 1936-tól az Egyesült Magyar Párt országos elnöke. Mint magyarországi politikus szélsőjobboldali. 1938. XI. 15. – 1940. IV. 4. a felvidéki ügyek tárca nélküli minisztere; 1944. III. 22. – 1944. VIII. 7. belügyminiszter. A belügyministerségről való lemondása után jelentős szerepet játszott a Törvényhozók Nemzeti Szövetsége létrehozásában, mely a szélsőjobb parlamenti képviselőit tömörítette. A szervezet elnöki tisztét 1944 decemberétől 1945 márciusáig töltötte be Sopronban.

⁶ Hadapród.

30.-án Páncélököl bemutató. Egy földtankra 25-30 lépésről 7-et lőttünk rá és csak az utolsó taláta el egy német. Mondhatom ez is precíz fegyver lehet. Hogyan lőnek vele, amikor ez a tank nem földből van? Rohan? És esetleg vissza is lő?

Az első szakaszban lévő Juhász 1100.- P-t lopott, az egyik bajtársától. Megáll az ember esze. Karp. Iskolán ilyesmik fordulnak elő. Természetesen a pofát elvitték és lecsukták.

3.-án vasárnap d.u. „fá”-puskával puskavizit. Kellott csiszolgatni, törülgetni a falusi leventéktől elszedett elhanyagolt fapuskákat. Szomorú. Szégyen gyalázat, hogy egy karp. Iskolának nem tudnak fegyvert adni. Volt olyan is aki a kútnál megmosta. Természetesen kimenőnk nem volt. Nagyon rossz hírek vannak. Kaposvár elesett, mi meg megyünk ki valószínűleg Németországba. Hazulról rengeteg holmit és élelmiszert küldtek, de úgy látszik már meg sem érkezik. Rossz kedvem van...

12.-én megnyitották az udvaron a „Zsidóraktárt”. Általános „Szajré”. Kinnt álltunk az udvaron díszoszlopban, egyszercsak megbomlott a rend... hdp.-ok, Őrmesterek ... tisztetek ... Mindenki a raktárba! Mi pedig néztük, hogy hogyan kerülnek elő száz számrá a békebeli talpbőrök, zsidóbundák, fehérmemük, lepedők stb. Volt olyan is, aki 30 lepedőt lopott egy köteggben. Jött be a város apraja, nagyja. Akinek volt „testvér” ismerőse az vég nélkül hordhatta a damaszt garnitúrákat. Lehetett látni már másnap, hogy sokan feszítenek rájuk nem illő, másra szabott bundákban.

15.-én hóesés. Este Keszthelyi és a Boros hdp.-k ittak a szobánkban. Lerészegettek... Boros irtó dorbézolást vitt végbe. Az asztalon táncolt, majd az asztallapot hozzánk vágta. Összerugdalta a katonaládákat. Hozzáánk vágott egy éles kézigranátot, sisakot... Bejött Mados hdp. Csillapítani akarta. Hozzá meg kihúzott szuronyt hajított. Szétszórt a szobánkban mindent, majd kivitte a népet mezitláb a folyosóra csuklóra. Kihallgatásra rendelt mindenkit, még az I. gp.sz.d. naposát is. Majd

szobarendet rendelt el és takarodót. Mi minden parancsát teljesítettük, hogy lássa kikkel van dolga. Üriemberek voltunk bár nem érdemelte meg.

17.-én a folyosón játszottak egy páncélököllel. A fejét leszerelték róla, de addig piszkálták, míg a kilővörakéta felrobbant. Egy sebesült lett. Ilyen marhák az emberek.

20.-án jött egy távmondat: „Felszerelni, az összes fegyvert kiadni, bevetésre készen!” Riadókézsültség. Ruhában alszunk. Minden fegyvert készenléthe helyezünk. Hevederezünk, olajozunk egész nap. Semmi biztosat nem tudunk. Allandó szállásörseget adunk. Egy-egy géppuskás és egy-egy golyószórós raj a város védelmében. Nem neveltséges? Pláne olyan helyzet is előfordult, hogy az utóbbihoz nem volt beleváló lőszer.

21.-én Ipolyság, Léva elesett. Nagyon erősen hallatszik az ágyúzás, közeledik a front. Az I. gp.sz.d. bevagonírozott. Irány Németország. (Wander bei Berlin.) A rossz nyelvek azt beszél, hogy mi maradunk itt a város védelmében. De mégsem így lett:

Érsekújvár 1944. December 22.

D.u.: „A békésebb kiképzés érdekében” (nemes Papp-Váry szás szavaival élve) 1/4 2 h-kor magyar hiszekegy után 3 „csujzlis” szd.-al együtt gyalogmenetben megindultunk. Minden szakaszban van egy-egy kocsija, amelyik a csomagjainkat hozza. Itt hagyjuk a várost, ahol olyan sok kemény napot töltöttünk. Ahol ki kellett vonulni akkor is, ha valakinek lejött teljesen a bakancsa talpa. Ahol valóban csak azon múlt, hogy éhezünk, hogy nem kaptunk kimenőt. Ahol kiosztották a téli bekecseket stb., de még mielőtt használni tudtuk volna őket visszavették, hogy eggyel több dolgot lehessen

⁷ Gyalogos. A 3 gyalogos század valószínűleg a zászlóalj 3 gyalogos századát jelenti, mivel a korabeli zászlóalj szervezetszerű rendjébe a géppuskás századon kívül 3 gyalogos század is tartozott.

majd felrobbantani, ha jön a muszka.

Nagyon hosszúak a falvak. Az út kanyargós és síkos. Szép a híd a Vágdunán. Este volt amikor megérkeztünk Gutára. Egy kedves családnál szállásoltunk be. Krumplilevest kaptunk vacsorára. Istállóban aludtunk.

A megtett út 18 km.

23.-án 1/2 10 h-kor indulás. 20 km-es út után Nemesócsára érkezünk.

Meg vagyok hűlve. Rettenetesen fáj a bal térdizületem. Nem tudom a lábam mozgatni. Még a könnyeim is kicsordultak. A fiúk úgy vittek be egy házba, ahol nagyon jó helyünk volt. Szlovák Sanyival egy ágyban aludtunk és dunyhával takaróztunk, még sülttököt is kaptunk. Soha nem felejttem el ezt a kedves családot.

Nagyon hideg van. Szenteste... Szenvedéseim elképzelhetetlenek. Szlovák Sanyival sántítva keresünk helyet, eredménytelenül. Ő is teljesen ki van készülve. Rengeteg mindenhol a katona. Végre megsajnálta egy helyen. Ott ahol már 7 magyar és 2 német kamerád lakott. Borzasztó volt az út. Az árkokban szanaszéjjel döglött lovak hevernek. Most pedig kinntről egy kis földes szobába szalmát cipelünk be és készülünk a karácsonyra. A családnál karácsonyfa sem volt. Ezt csak ablakon keresztül láttunk. Szomorú este. Az első az otthontól távol... A lábam sem javul semmit. A család is a németeket részesíti előnyben, nekik adott vacsorát. Éjjeli misére el sem mentem... Hisz ez is csak fokozta volna elkeseredésemet.

Alsóvámos 1944 december 25.

Szent Karácsony. 10 h-kor szentmise. A németek mindenhol gyönyörűen feldíszített termekben, fehér abrosz mellett ülnek meg az ünnepeket. Ez a „magyar vendégszeretet,” mi meg kaptunk babfőzeléket olyat, hogy zörgött a csajkánkban. Karácsonyi ajándék volt 15 cigaretta és 1 1/2 pipadohány, persze az 5 p. „dohánypénz” levonásával.

26.-án reggel indulás be Győrbe. Itt 180 embert leadott a zlj.

Nagy kerülővel indulunk vissza Hédervár

felé. (30 km.) Itt a legszélső háznál adnak szállást. Szegényes, de annál jobb helyem volt. A térdem kezd rendbejönni, de most még a gyomrommal gyengélkedem. Hál, Istennek itt pihenünk pár napot.

31.-én indulunk tovább. Útközben már az új (Szalasy féle kitartás) köszönési mód lépett életbe. Megérkeztünk Mosonmagyaróvárra. A várostól messze kint lévő öreg laktanyában, a „Tritol”-ban helyeznek el bennünket, Nagyon hideg az időjárás. Egy-egy kis szobában 60 ember van elhelyezve gerendákból összetakolt 3 emeletes ágyakon.

Piszkos, tetves szalmán vagyunk kénytelenek aludni. A helyünk kriminális, éppen megfelelő a szilveszteri hangulatunkhoz. Istenem mennyire más volt a tavalyi szilveszter... Milyen volt akkor a hangulat?... Mennyit táncoltunk?!

4.-én Óváron beiratkoztam a Gazdasági Főiskola VIII. félévére. Ez szerencsés fogás volt T.i. Hallgatnom már nem kell semmit, csak majd vizsgáznom. 2 nap alatt 23 aláírást szereztem a prof.-oknál. Találkoztam egy „földivel”, Varga Pistával. Kaptam tőle sok kenyeret.

12.-én indulunk. Hát ittse vagonírozunk be. Majd talán Hegyeshalomba. De már ezen is túlhaladtunk. Irtó síkos az út. Himnusz és magyar hiszekegy után negyed 4-kor d.u. átléptük a magyar határt. Megcsókoljuk a batárkövet és hozunk emlékebe magyar földet. Idegen utat tapos már a lábunk. Idegen itt minden, még a levegő is más. Szóval kijöttünk Németországba! Miért? Mert kényszerítettek! Hisz sokszor hallottuk, hogy a saját kezemmel „lövöm le, mint a kutyát,” aki szökni próbál. A nyilasok meg még azzal is fenyegettek, hogy a családjukat is kiirtják. Nickelsdorf-on keresztül szint járhatatlan úton térdigérő hóban este megérkeztünk Zurndorf-ba. Egy 100 holdas családnál helyeznek el tizünket. Először kint a folyosón aludtam szalmán. Itt majdnem megfagytam. Éjjel után „bekérezkedtem a szobába a padlóra.

130

14.-én pihenőnap. De nem tartott sokáig a jó világunk, mert d.u. fél 5.-kor már indulunk is Fischamend-be. 25 km. után éjjel 1.-kor értünk be a barakba.

15.-én bementem a táborból a városba. Légiriadó volt. Fischamend Bécs külvárosa. Bécset nagyon bombázták, bár elképzelhetetlen volt az elhárítás. Rengett a föld. Mi is izgultunk, mert a Messerschmidt művek csak alig voltak pár lépésre tőlünk. Reggelink üres keserű fekete. Ebéd vacsora egyben este fél 6.-kor egy kanál lé, benne 2-3 szál káposzta. Kibírhatatlan a koszt. Lázong mindenki.

17.-én reggel korán indul a gárda. Borzasztó hóvihár, hófúvás. Minden forgalom szünetel. Csak a magyar karpaszományosnak kell mennie mert olyan „barom” nincs több a földön. Még négykézláb is mentem, hogy le ne sülyedjek a nagy hóban. Rettentő utunk volt ott, hol előtte nap simán vígan meneteltünk, sőt futballoztunk is. Most vezetőségünk könnyelműsége miatt 20 km pluszt kell behozni embertelen szenvedések mellett.

Hosszú 35 km-es út után Süßenbrunn-ba érkezünk. Káposztaleves a napi koszt. Megfizetve fagyoskodtunk a pocskék rendezés miatt. Végre kaptunk helyet 7 kocsi és 10 karp egy háznál. 30 holdja van a bauernak⁸. A lánya éjjelig zongorázott. Kénytelen voltam hallgatni udvariasságból. Bár hol volt ez az én hugom művészetétől. Konyhán földön aludtam.

18.-án irtó rossz, havas úton érkezünk Stokerauba. Lovaink minduntalan elestek, végül teljesen kidöglöttek. A szakasz a kocsi húzta én meg a lovat támogattam.

Kirchberg a cél. (26 km.) Itt szállás nem volt megyünk tovább Fels-be. Itt egy elbombázott hideg moziban aludt a zlj.⁹ Nem akarván egészen tönkretenni magam, a németeknél kértem helyet. Repülők voltak. Prima felszerelésük van. Szégyeltem mellettük az enyémet. A

napos „tisztjük” egy szds.¹⁰ nagyon kedves volt, még borral is megkínált. Agyban aludtam. Kaptam kezet és vaját is. Látszott rajtuk, hogy voltak bevetésen Magyarországról, így ismerték a magyar vendégszeretetet. 12-kor délben indultunk a 13 km-re lévő Langenlois-ba.

22.-én végre bevagonírozunk. 41.-en egy vagonba. Alig férünk el, de emeletes ágygal megoldottam a helyzetet.

30.-án Drezdában magyar műgyetemistákkal és kórházvonattal találkozunk. Küldtem haza tőlük lapokat. Gyönyörűek a tájak az Elba partján. Az egyik állomáson v. Boros hdp. Elindult dohányért kenyeret szerezni. „Nagy” német tudására jellemző, hogy csak a következő szavakat tudta mondni: „Grosnmutter... tabak... officir... nix brot.” Lévén a dohány nagyon kelendő, hisz Németországban ez az egyetlen „Valuta” – az üzlet mégis sikerült. Berlin egyik teherpályaudvarán lopjuk a napot...

Rummelsburg 1945 február 1.

Innen megyünk be Berlinbe vételezni villamoson. Rombalmaz az egész város. Alig találni ép házat. Az „S” Bahn magas töltésen járó villamos, az „U” Zug = földalatti. Mindkettő női személyzet van. Még most is fülünkben cseng hangjuk: „zürückbleiben.” A házak falai nagyjában állanak, csak az emeleteket elválasztó födémek és a tetők hiányoznak. Egyébként ostromállapot van. Az orosz páncélosékek közelednek a város felé. Úgy hírlik, hogy Palkóékat az I. gp.sz-d-ot Stettinben képezték ki és vetik is be valószínűleg. Mi a holland határszélre megyünk. Berlinben este többször is volt légiriadó. Nem mondom kellemetlen érzés egy óriási pályaudvar közepén vagonban hallgatni a szirénákat. Az elhárítás nagyon gyenge. Halljuk a gépeket és már jön is felülről az „áldás”. 2 bomba egészen közel esett hozzánk, csak úgy táncolt a vagon. Hajnalban újra riadó Kész pokol Berlin egyik állomásán gyárak között vagonban lenni.

⁸ Paraszt (német).

⁹ Zászlóalj.

¹⁰ Százados.

3.-án végre az állomásfőnöknél 2 csomag cigarettát lathatva 1 h.-kor éjjel már örült sebességgel rohanunk Ratenovon és az Elbahídon keresztül. Majd Standal, Hannover, Minden, Osnabrück és Rheine következik. Állandóan légiriadó van. Berlint 2000 gép támadta. De nagy szerencsénk van, az Isten újból csak megsegített bennünket. 5.-én éjjel 11.-kor érkezünk meg végcélunkhoz Lingenbe. A vagonunkat kitolják a rendezőbe. Itt fogunk várni addig míg a fertőtlenítésnél ránk nem kerül a sor.

8.-án a városban villanygéppel nyíratkozom „német módra.” D.u. behurcolkodunk a Walter Flex laktanyába fertőtlenítésre, ami bizony nagyon ránk fért. Fürdőszobák vannak. Este elhelyezkedünk új szálláskörletünkben az MB.5-ös barakban. 17 karp és a Raffai szkv. (szobaparancsnok) alszunk egy szobában. Prima emeletes ágyaink vannak. 2 lepedő és 2 német pokróc. Mindenkinek saját szekrénye van. Szép a mosdók is. A baraktáborban van 2 kintin és egy szép ebédlő is.

A IV. Karpaszományos Kiképző Központ III.zlj.-ának I.g.p. százada lettünk. Kényelmes szép helyünk van. A német kiképzési tervzet napirendje is tűrhető. Elég sok benne a szabadidőnk, ha a magyar vezetőség nem gondoskodik annak megrövidítéséről.

Láttunk egy V¹¹ kilövést. Erős kondens csík maradt utána. Válaszul több ezer angol gép jött. Távolról lehetett hallani a bombázást. A „kamerádok” nagyon be vannak gazolva. Az idő nagyon enyhe, csak az eső esik folyton. Mindig több a légiriadó.

17.-én csak fél 11.-g volt foglalkozás, mert éleslövészetre megyünk. Nagyon szép a lőtér. Találatjelző óra, táblák, Beton fedezék a jelzőknek. 5-ből 100 m.ről 46.-ot lőttem. A szakaszban első lettem. Jutalmul kaptam kimenőt, de

¹¹ Vergeltungswaffe (= megtorlófegyver) rövidítése. A német fegyveres erők által alkalmazott rakétafegyverek, a V-1 repülőbomba vagy a V-2 rakétára utaló rövidítés.

nem mentem ki. Hisz mit csináljak a városban? Sört, kávé itt is kapok a kintinban, mást meg kint sem lehet kapni. „Gramm országban” minden jegyre megy.

18.-án misére voltunk. 2 hónap után először. Német légkörben nagyon megható volt az énekkar szereplése: „Miatyánk Uristen...” A mise végén pedig sok száz torokból felharsant a „magyar Himnus” – A németek a templomokat nem nagyon látogatják, legfeljebb a nők és a gyerekek. Sőt templomok is csak nagyobb helyeken vannak, falun egyáltalán nincs. Érdekes, hogy az isten házának is házáma van. pl. Lingenben 21.-es. A nők nagyon jóváágású csizmákban járnak.

21.-én este beszél a napos: „sztalinger-tyáznak!” Rohanunk ki, hát valóban köröskörül jól ki volt „aggatva” az ég. Rengeteg gyertya. Elég erős az elhárítás alulról világító tölténnyel! Gyönyörű a tűzijáték. Sok gép jött nagyon alacsonyan. A borult ég ellenére is jól lehetett látni őket. Amikor a fejünk fölé értek a táborudvaron lévő Flakkok (négy csövű gépágyú) is megnyitották a tüzet, persze eredménytelenül. A környékben le leeresztettek egy csomagot. Én egy krumpli prizmás gödörben dekkoltam Hála Istennek ezt szerencsésen megúsztuk. A koszt mindinkább gyengül. 24 db. cigarettát kell adni egy kenyérért.

5.-én elmentek a német „SS” nők és férfiak. Elvitték magukkal prima lovaikat, melyeknek nagy része Magyarországra való.

Egész nap erődítési munkálatok. Ázunk, fáznak. A gyenge koszt és „megerőltetett” napi munka után a nóta amit „megrendeltek” természetesen nem ment valami híresen, ezért Mados hdp. Este 7-kor sorakoztatta a szd.-ot. Fegyelmező gyakorlat. Mindjárt az első hátraarc után volt „repülő”, aknatúz, géppuska és golyószórótűz stb. Mindenki nevetve csinálta. Békaügetés és keverték sorozata után, nóta díszoszlopban:” Majd ha egyszer vége lesz a sok, sok szenvedésnek. Újból csak lejáratták magukat, úgyhogy arról a

csuklóról, amit a legnagyobb kitolásnak szántak, nevetve vonult be a szd.¹²

7.-én reggel 3/4 5 kor ébresztő. Menetöltözétkben megyünk ki az állomásra. 8-kor vonattal megérkezünk Salzbergenbe mentési, romeltakarítási munkákra. Ilyen siralmas képet még életemben nem láttam. Eléggé szétszórt a falu, mégsincs egyetlen ép ház sem. Még a jáki templomhoz hasonló székesegyház is 4 találatot kapott. Az olajfinomítóról meg nem is beszélve. 9. hullámban „takarták le szőnyeggel.” Égnek a tartályok, ég a vezeték, ég minden. Az eget eltakarja a füst. Maga a pokol a környék. Szinte alig lehet léleketet venni. Haboltóval kísérlik meg az oltást. Hol itt, hol ott robbannak az időzített bombák. Mi bombatölcsérek temetünk be. Prima ebédet kaptunk, mert azt hitték, hogy még egy szd. van kinnt. Így az ő adagjukat is mi fogyasztottuk el jó étvággal.

12.-én napos tizedes vagyok. Büntetésből 50-szer le kell írnom a létszám elszámolást Keszthelyi hdp.-nak. Hiába most nagy fiúk, bezzeg civilben...

A nyugati front ágyúzaja erősen hallatszik.

14.-én nagy meglepetésben volt részünk. Reggel ébresztő után István Palkó lépett be az ajtón. Megjöttek a „Stettíniek”, akik vonattal jöttek ki. Az utolsó pillanatban hagyták el a várost 25-ös csoportokban. Egy karhatalmi zlj.-t bevetettek belőlük a „svábok” az Odera partján. Szegény fiúknak pechjük volt. Riadók alatt egy közeli bombatölcsérben találkoztunk mindig Palkóval és el-elbeszélgettünk az élményeinkről és a múltrol, ami talán nem jó vissza sohasem.

Kingen 1945 március 15.

Nemzeti ünnep, 5 h-kor ébresztő. 3/4 7-kor megindulunk teljes menetöltözétkben az elbergeni lötérre, (24 km.) harcszerű éleslövészetre. Kinnt ebédszünetben tartottuk meg az ünnepelet. Máskor nem lehetett mert nem engedélyezték. Elég dísznóság. Ez nem lesz soha megbocsájtva a „sváboknak.” Ettől függetlenül

nagyon szép volt Kiss Ferenc hdp. Beszéde és Borda hdp. Szavalata. Mozgókönyváról kinnt ebédeltünk. A szd. énekkarral mi is szerepel-tünk. Az ünnepély fénypontjául az angol légi-erő is felvonultatott a fejünk felett több ezer gépet. Fliegeralarm-ban vonulunk haza. Este 11-ig nagyriadó.

Mindenki csak arra törekszik, hogy minél jobban kitoljon velünk. Este 6-9.-ig „tűzriadó.” Mindent ki kellett hordani a szobánkból, csak a kályha maradhatott. Egy dupla ágy összetört, a kettős szekrények alatt meg majánem megsza-kadtunk. Raffai szkv. szekrényét is nekiünk kellett kicipelni, de utána meg is nézhetette: Só paprika kidőlvé a kefékre bakkancsokra. Hát nem mondom jól megráztuk, sőt cigánykereket is vettünk vele. Pizsokság! 5 hét után először nem volt légiriadó, most meg így tolták el az esténket.

20.-án reggel nyiratkozni voltam a város-ban. Semmit sem lehet kapni. Elviszik délután az ágyainkat hadikórházba. Cigarettaért vagyunk kénytelenek szalmát venni a lovászoktól. Örült nagy a felfordulás a szobánkban. Az állandó riadó is csak zavarja a munkánkat. Végre valahogy némi rend lett. Vacsorához jutottunk. Sípjel!... Az egyik fiú kinéz a folyosóra: „kérek 4 embert! Vége...” hallatszik be Szabó szolg. Vez. Örm. Hangja. Ács Tibi, mint szobaparancsnok jelöli ki a népet, de az Örm. Úr ezt az időt hosszúnak találta, így az egész szakasznak téli menetöltözétkben kellett jelentkeznie... Természetesen ez nem volt jó. 10 perc múlva nyári menetöltözétk. A köppenykoszorú mindenkinél rosz volt, még azoknál is, akikét a tisztas urak hajtották meg. Újra nyári menetöltözétk! Ez sem volt jó. Már kezdünk zabosak lenni! Téli figura következett, majd újra nyári, azzal a fenyegetéssel, hogyha ez sem sikerül az udvaron megcsuklóztatnak bennünket! 10 perc a határidő. Ennek leteltével jön be Szabó örm. a szobába és a következő látvány tárul a szemé elé: Az egész szakasz levetkőzve ül az asztalnál és jó étvággal vacsorázik. Kirakva élénk kenyér vaj, margarin, kinek mi je volt.

¹² Század.

Vigyázz!!! Után az Örm.¹³ Úr melegen érdeklődött a „Néma” szakasztól, hogy miért tagadtuk meg a parancsát. Persze eredménytelenül. Kiment és a hgy. Urat kereste, de légiriadó lett... Ez után a folyosón sorakoztatta a „szobát” és még egyszer kérdezte, hogy ki volt az értelmi szerző stb. Természetesen hiába! Azzal fenyegetőzött, hogy az egész szobát lecsukhatja, „tényvázlatot” vetet fel a dologról stb. Acs Tibinek reggel kihallgatáson kell jelentenie a helyzetet, amit csak súlyosbított Raffai szkv. folytonos spiclikedése. Tudtam és hogy kutyából nem lesz szalonna! Hiába fogadta, hogy megváltozik! Nagy fába vágtuk a fejszénket, de remélem hogy meg lesz az eredménye...

A hgy. Úr a továbbiakig csendes laktanyafogsággal súlytotta a szakaszt és megígérte, hogy kivizsgálja az ügyet...

Palkóval sokat beszélgettünk az Otthonról, a múltról. A Magyarországi hírek elég rosszak. Nagyon tör előre a muszka!

Raffai szkv. szobaparancsnok kiadta parancsban, hogy este takarodóig mindenkinek ki kell írnia a szolgálati szabályzatból, hogy hogyan kell a parancsot teljesíteni? 9 előtt 5 percel még senkinek sem volt meg. Ő bizonyára azt gondolta, hogy már nem is lehet megírni addig. Takarodókor jött be a szobába a következő szavakkal: „Riadó nyári menetöltözet”! Erre mi megmutattuk neki a „büntetést”, alig tudott szóhoz jutni. Rettentően kikelt magából...”

25.-én „gyümölcsoltó Boldogasszony. Virágvasárnap. Gyönyörű idő. A riadó miatt misére nem megyünk. D.e. Téli menetöltözetben búcsúznak a III. zlj.-tól. A II. zlj.-ba kerülünk. Nádassy Oszkár ales¹⁴ a parancsnok. Helyettese, mert Ő betegszabaadságon van – Fogarasi Ferenc fhgy.¹⁵ Az új nagyon szigorú kiképzési rendtől eltérően újra ázni fogunk. Az angolok erősen támadnak. A csendes laktanyafogságunkat feloldották.

26.-án valóban az egész karp. Honvéd regiment kivonult ázni a lőtéren túl. Minden szakasz megkapta „leendő” védőkörletét. Hát úgy látszik mégiscsak be leszünk vetve. Itt ezen a pocsek német földön. Disznóság. Oda fogják dobni, eltékozolni a magyar ifjúságot. Komoly kiképzést nem kaptunk, Géppuskával eddig összesen hármat lőttünk. Úgy látszik ezek az esztelen „svábok” mégis mindenre képesek... Mi a III. szakasszal az arcvonal egyik kanyarját kaptuk egy gp.¹⁶ Állással. Előttünk egy erdőirtás, a vonalunk már a dímbes-dombos erdőben vonul. Neki is álltunk a munkának, hisz most már a mi érdekünk. Legelőször a szakaszunkert csináljuk meg. Döntöttük egymás után a legvastagabb gyönyörű nyílegyenes fenyőfákat... Nagyon idehallatszik a nyugati front ágyudőreje. Közlednek. A légi fölény elképzelhetetlen. Ma is 8-10 vadász végiggéppuskázott az állomáson egy kórházvonalat. kb. 50 halott lett, odahaza is rohamosan tör előre a muszka. Szomorú magyar sors. Nem akar vége lenni ennek a piszok háborúnak.

Sajnos a magyar fronton is szomorú a helyzet. Épp nálunk vannak a harcok. A fél ötös angol hírek szerint Sopron, Szombathely térségében. Este a Donau mondta be, hogy Sárvár Csorna vonalánál „tartóztattuk fel” az ellenséget. Szóval még mindig harcolnak! De miért? Szálasy, Szálasy!!!

Téli menetöltözetben vonulunk ki a már megkezdett gp. Állást tovább építeni Laxten község határában. Disznóság! Nagypéntekeken dolgozni...

A vezetőségünk „suba alatt” a németek tudta nélkül be engedett szalíngózni a falu ultramodern templomába. Istenem, mennyivel másképp hangzott odahaza a „Flectamus genua” és az „ecce lignum crucis” szertartása.. Kinnt az úton dübörögnek a német vontatók. Menekülnek. Igen... ezen ők nálunk csak moso-

¹³ Örmester.

¹⁴ Alezredes.

¹⁵ Főhadnagy.

¹⁶ Géppuska.

lyogtak. Végre nekik sem lesz ismeretlen fogalom.

Lingen (Ems) 1945 április 3.

Ejjel fél 1-kor kisriadó. Felöltözöm. Egész közletről óriási detonációk hallatszanak, majd kb fél óras nagyriadó. Lefúvás. Vihar előtti csend! A hgy. Urat a prancsnokságra hivatják. Mindenki érzi, hogy érkezett a nagy nap. Fél háromkor páncélosriadó. Kis „partizántáskámat” a nyakamba akasztva rohanunk ki a „kis fenyesbe!” Elhelyezkedünk egy 4 személyes bunkerban – már lehet is hallani az angol páncélosokat. Gépágyú géppuska, páncélöklől minden működésben! Nagyon komoly a tűz. Fűlsiketítő a harci zaj. A robbanások „csimborasszója” volt az amikor az Ems hidat robbantották a németek rajta 2 angol páncélossal. Világító lövedékek hálózák be az eget. Gyönyörű a tűzijáték – majd egy kis szünet következik.

200-300 m.-re folyik a harc. Páncélöklök robbannak. Majd lassan lassan csendesül minden, hogy annál hevesebben tomboljon. Ezt a kis szünetet kihasználva lövészkutat ásunk. Reggel hétkor elnémul minden. Ekkor ér bennünket életünk legnagyobb meglepetése az azonnali indulási parancs. Nagy pechünk volt 2-300 m és pár óra választott csak el mindnyájunkat attól, hogy számunkra is befejeződjön ez a marha háború. Az angolok előreküldött 6 páncélossal akarták kiszimatolni, hogy lesz-e egyáltalán ellenállás.

3/4 9-kor megindulunk Meppen (18 km.) felé. A tüzérségi és az aknatűz folyton erősödik. Alig, hogy elindultunk – amint azt a későbbben jövőktől hallottuk – az MB.8-as barakk telitalálatot kapott és a mi előttünk lévő hajtópálya is tele volt „tölcsérekkel”. Elszórtunk minden „háborús” felszerelést, puskát, gázmaszkot! Életem legkimerítőbb útja következett, az „óriási” csomag miatt.

Indulunk Appeldorf felé. Siralmas az út. Sík terep. Az út mellett sekély árok, az is tele vízzel. Ilyen körülmények között kapott el bennünket 11 angol „vadász”, vagy mint ahogy

„Balla tekintetes úr” nevezte „Spiccfajér”¹⁷. Többször végigsturcoltak felettünk. Kilolett mellettünk egy lisztet szállító teherautót. Kilolette a menet élén haladó egyetlen gépkocsiját az ezrednek. Mi a vízbe belefeküdvé vártuk sorsunkat. Az isteni gondviselés azonban megőrizte bennünket. Ha közben géppuskáznak talán hírmondó sem maradt volna a IV. karp. kiképző központból. 11 gép. Mindegyiken 8 géppuska meg még gépágyú is.¹⁸ Borzalmas. Soha el nem felejthető érzés.

Ilyen izgalmak után, a közlekedő front ágyúzajától kísérve megérkezünk Appeldorfba. Itt egy kis mintagazdaságban a disznóól padlásán kapunk helyet, Palkóékkal a II. gp.sz.d.-dal együtt. Aludni készültünk 10-kor. Az „altatódalt” az angolok szolgáltatották. Óriási légi tevékenység. A major felett lévő sztalingyertyáktól nappali világosság. Géppuskatűz és bombázás ringat álomba, bár ez nehéz dolog, mert a talpunk egy hólyaggá van „égve”.

Este 8-kor indulunk tovább Zögel-en keresztül Wertle-be. (26 km.) Nagyon rossz az út. Folytonos légi tevékenység, sztalingyertyázás. Közben semmi komolyabb pihenő. A lábam teljesen tönkrement, csupa vér, hólyag az egész. Életemben még ennyit nem szenvedtem.

A lakosság kedvesen fogadott minket és gondolkodás nélkül osztogatott mindenét, azzal a jelszóval, hogy inkább nekünk, mint a tomiknak. 6.-án sok ételmezt vételezünk fel. Talán Németországban még egyikünk sem evett ennyit. Tej, vaj, múnéz, krumplu, borsó garmadával. Még fejenként 1 dl pálinkát is

¹⁷ Utalás a Spitfire angol vadászgépre, mely az angol légierő vadászpilóta-állományának tekintélyes részét adta.

¹⁸ A 8 géppuskás fegyverzet a korábbi Spitfire változatokra volt jellemző, az 1944-ben bevetett gépek már többnyire gépágyúval vagy vegyes gépágyú-géppuska fegyverzettel repültek, de az utóbbi esetben a géppuskák száma 8-nál kevesebb volt.

kaptunk. Bár itt a szétosztásnál nagy disznóságok voltak. Sokan lerészegettek, és természetesen megint a karpaszományos húzta a rövidebbet. Nagyon kedves a lakosság. Kenyérzsákunkban 30-40 db főttojással este 9-kor elindultunk.

Molbergen 1945 IV. 7.

8.-án misére megyünk a község templomába. Itt is felharsant több száz torokból az „Isten áldd meg a magyart...” Primán élünk. A szakasz 15 db. malacot vág le a 30 Rm. Pörzsöljük őket. Egész hentesek lettünk. A 4 sonkát főztük, a többi részt sütöttük. Nagyon jól élünk itt. A reggeli 3-3 tükörtojás. A tanya teljesen holland-szász rendszerű. Az istálló egybeépítve a házzal. Az egész gazdaság jól felszerelve rengeteg géppel. D.u. kapunk a gh.-tól 3 napra 60 dkg kenyeret. Miattuk éhenhalhatnánk. Hála Istennek este sem indulunk tovább.

Bewerbruck 1945 IV. 10.

Prima új barakban vagyunk. Egy évsre megettem egy molbergeni negyed malacot. Borzasztó a légi tevékenység, folyton remeg a barak. Szól a géppuska, gépágyú. Szerencsésen megúsztunk eddig mindent, bár egészen közel több lőszerraktár is robbant. Így minden napnak meg van a maga érdekessége.

Oldenburg 1945 IV. 12.

13.-án szép idő, napsütés. Kezd már megjönni a molbergeni bőséges napoknak a bójtje. D.e. nagyriadó. Még egyetlen bombát sem kapott ez a 80.000 lakosú gyönyörű város, valószínűleg azért, mert itt lakik egy angol nagyherceg. Békés képet mutat a környék. Méltóságteljesen forognak a szélmalomok.

Este nagyriadóban vonulunk végig a városon és 32 km. erőltetett menet után, pihenő nélkül Altendorfon keresztül megérkezünk Mitteldorf-ba.

A Weser töltése mellett 18 km után beérkezünk Wesermündébe. Gyönyörű nagy kikötőváros, bár legnagyobb része a földtől kb. 1,5 m-re kiemelkedő romhalmaz. Itt ott látni egy egy kéményt, boltívet. Óriási a pusztulás, bár csak 20 percig tartott a bombázás.

A rádió bement, hogy orosz és angol ékek egyszerre érték el Berlint, és ezek az állatok mégis tovább harcolnak. Most itt állunk Kiel előtt, Nem tudunk tovább menni, mert a „tomik”¹⁹ aknákat szórtak le. Addig várunk, amíg ezeket fel nem szedik. Vannak a hajón magyar sebesült katonák is. Találkoztunk egy vashosszúfalusi bakával. Eléggé megnyugtató híreket hozott hazulról. Bár úgy lenne.

Strübbel 1945 július 1.

A tengerparti vihar a „szabadban” lakók összes sátrát felfordította.

2.-án tífusz és cholera ellen megkaptuk az első oltást. Utána nagyon rosszul érzem magam, hiába legyengült a szervezetünk.

3.-án 11-kor zlj.parancs: Táborparancsnok Horváth ezredes lett.

6.-án bement a londoni rádió, hogy szeptember 1.-ig minden idegen, aki állampolgárságát igazolni tudja, elhagyja Németország területét. A falu bürgermeistere egy jószágos öreg. Valamikor az osztrák magyar közös hadseregben szolgált. Így nagyon szereti a magyarokat. Soknak adott élelmiszer jegyet minden írás nélkül.

7.-én d.u. 4-kor sorakozó. Kihirdetik, hogy nem mostanában kerülünk haza. A tisztek között is nagy a veszekedés. Szegény Sárfalvi hgy.-ot folyton molesztálják, mert úgy vezényelt a szd.-jának – mely most az új beosztás szerint csak szakasz – II. gp. szd. oszlj. - Fogasi fhgy a fejéhez vágta, hogy renitens stb. és hogy jó lesz megváltozni mert 2 napon belül máshol találja magát. Sárfalvy karakánul visszafelelt, hogy nem hiszem fhgy. úr. A parancskihirdetést általános morgás kísérte.

16.-án marha rémhírek terjengnek: A többi táborból már haza szállították a magyarokat. Mi azért maradtunk, hogy v. Vitaiéknak legyen kikkel takarózniuk. Úgy állítanak be minket, mint akik nem akarnak hazamenni. Borzasztó érzés. Az embernek meg kell bolondulnia.

¹⁹ Utalás az angolokra.

29.-én d.u. kinnt volt egy angol tábormok és egy őrnagy megnézték a körleteket. Többek között azt mondta, hogy talán majd a tavasszal hazakerülünk, mert mi is a németek fegyvertársai voltunk. Készülnek a téli szállások. Szóval eladtak bennünket. Szálasi, Szálasi verjen meg az ég. A te katonáidnak számítanak bennünket, büszke lehetsz rá.

Strübbel 1945 augusztus 1.

Elcserélem repülő órát egy benjóért. Legáltalában, egyéb hangszert nem találván, mégis komolyabban használom ki az időt, mintha nem csinálók semmit. T.i. az elvem az, hogy állandóan dolgozni valamin, mert ha az ember folyton csak gondolkodik, akkor úgymint rövidesen megbolondulna.

22.-én kartertőlnek bennünket. Az én fogolyszámom S/7-293. Így talán meg egy lépéssel előbbre vagyunk a hazamenetelhez. De most még egy új hír jött: Westfáliába megyünk. Hannover alá, vagy a Ruhr vidékre. István Palkóék átjutottak a csatornán. Már eléggé délre juthattak. Varrok magamnak króm bőrből egy szép „partizán” táskát. Felolvasták, hogy mit vihetünk magunkkal: 1 pokróc, 1 ancug, 2 rend fehérmű, 2 zokni, törülköző, zsebkendő. Szomorú!

Strübbel 1945 szeptember 2.

Gyalog megindulunk. Házigazdánk kocsija viszi a csomagjainkat. Henne-n keresztül Lunde-ba érkezünk. Nagyon jó a nép hangulata. Titokban mindenki azt gondolja, hogy hátha közelebb érünk az otthonhoz. Óriási sátrakkban alszunk. A lundei temetőben van egy sír, ráírva: „Papp Károly magyar honvéd nyugodjál békében!”

41-en vagyunk egy vagonban. Szalma nincs. Ráírjuk a kocsira, hogy irányítás: Budapest. Sajnos csak krétával, bár csak igaz lenne. Óriult sebességgel rohanunk. Az állomások: Heide, Vilmos császár csatorna, Waale, Moorhausen, Wilster, Itzehoe, Glückstadt, Herzhorn, Elmshorn, Blockstelle, Prisdorf, Pinneberg, Hamburg. Itt különösen nagy a pusztulás.

Egyetlen ép ház sincs. Egy gyönyörű templomnak csak a tornya áll. A kikötőrészek eltörölve a föld színéről. Nagyon szellemesen volt megoldva, hogy a tenger csatornaszerű dokkban nyúlik be a városba, szinte minden főbb utcába. A parton mindenütt kiemelt tenger alatt járó darabok. Gyönyörű hidak vannak az Elbán. Itt egy emeletes vonattal találkozunk, tömve utassal. Robogunk tovább. Stelle, Winsen, Radbuch, Pardowick, Lüneburg, Deutsch Evern, Bienenbüttel, Bevensen, Emendorf, Uelcen, Hannover, Minden, Löne, Erford, Bielefeld, Weser hid; Rengeteg viadukt lerombolva. Rom mindenütt. Hövelhof a végállomás. Kiszállítás. Angol fegyveres őrk fognak körül bennünket. Így 7 km.-es út után megérkezünk, 2000 magyar, az Eselheide-i táborba. Sorompó. Háromszoros drótkerítés. „Magasleshez hasonló őrbédék.” Homok mindenütt. Egyetlen fa, vagy bokor sincs.

A 36.-os barak lesz a mienk. 30-an vagyunk egy szobában. Padlón fekszünk. Az ablakok rosszak. Szalma nincs, de poloska az rengeteg. Most ismerkedtem meg ezzel az élősködővel de máris különös „kedvencük” lettem. Egy hólyag az egész testem. Nem alszom egy percet sem. „Vadászom” egész éjjel. Soba nem tettem szert még ilyen gazdag zsákmányra.

Van a táborban sok SS is. Ezek óriási átmérőjű vas csövekben laknak. Kosztunk: Reggeli 9 napig keserű tea, 9 napig keserű feketekávé. Ebéd: 2 dkg vaj, 5 dkg amerikai marhahús konzerv és 12-13 db keksz. Vacsora: bab, borsóleves és vagy 6 db keksz vagy 3 kg-os kenyér 27 embernek. A súlyom 77 kg. volt mikor bejöttünk ide. Hát bizony ez a jó öreg strübbeli polgármesternek volt köszönhető.

6.-án fürdés. Magyar zsidó nők járnak be esténként az angolokhoz „táncolni”. Ezek is Szálasi katonáinak tekintenek bennünket. Dehát majd csak kiderül az igazság...

15.-én újra munkára jelölnek ki. Most meg utcát söprünk. Kaptunk egy örömhírt: Elme-

gyünk innen, mert SS-ek jönnek a helyünkbe, hát ennél csak jobb helyünk lehet.

17.-én indulás be Hövelhof-ba, itt vagonírozunk be. Hövelriege, Krachs, kilőtt tankok, Brackwede, Gütersloh, Charholz, Wahren, Wahrenndorf, Jägerhaus, Münster, ez túltett minden városon, ilyen romhalmazt még nem láttunk. Majd Kinderhaus, Altenberge következett. Végre megérkeztünk Borghost-ba.

Kiszállunk, mindjárt az állomással szemben egy szövögyárban szállásolunk be, egy terembe 600 ember. Emeletes ágyaink vannak.

Okt. 7.-én misére megyünk. Itt a sváboknál most van az aratás ünnepe. Szép nagy aratási koszorú van felakasztva a templomba. Az egyik oltár pedig zsúfoltan megrakva virággal, zöldeggel, krumplival, gyümölcscsel, tökkel. Nagyon szépen mutatott. D.u. meccsen voltunk. 9:0-ra kiraktuk a helybeli német csapatot. Szép játék volt!

9.-én d.u. angol-magyar válogatott futballmeccs. Nagy az izgalom, óriási a tömeg. Kitétek magukért a fiúk. 4:2-re megverték az angolokat. Megmutatták, hogy a „demokrata leves” mellett is van még kondíció. Nagyon szép sportszerű játék volt. Különösen a védelmünk jó.

12.-én Borghorstól 5 km.-re egy bauernél répaszedést vállalunk. Kemény munka kézzel kell kihúzni. Sorba fektetjük le a répat és egy éles ásóval vágjuk le a répafejet. Így legalább megint eszünk egy kis többletkosztot, bár a kondíciónk nem nagyon javul, mert a strapa elég nagy. A hírek nem nagyon kedvezőek. Oroszországból is még csak tervezik november végére a hadifoglyok hazaszállítását. Mikor jövünk akkor mi? Folyton otthonról álmodom. Istenem mi lehet velük? A futball csapatunk prima. Borghorst válogatottját újból megverte 6:3-ra. Az angolok még Berlin mellől is hoztak játékosokat, a mi tartalékkal kiálló gárdánk mégis 2:2-t játszott velük. Nagyon zabosak érte.

... megindult a szökés. Nagyrészt civilben, de voltak olyanok is, cigányok, akik katonaruhában, pokróckoszorúval, hátizsákkal, nagybőgővel szöktek. El is fogták őket egy-kettőre. Én

egyenlőre semmi értelmét nem látom az „olajralépésnek”. Minden második nap dolgozom a parasztunknál.

21.-én söröztünk, még táncoltunk is. Hát hol maradnak a „sváb” nők a mienket mögött...? Nem csoda, hogy szóhoz sem jutnak, ha az ember fényképet mutat nekik. Hát ha még a valóságban látnák őket!... Azoknak van alakjuk, lábuk és főleg nem szeparából készült tejleves folyik az ereikben.

27.-én a II. gp. szd. összekölt. Sokan itt maradnak. Tanítók, futballisták stb. tiszték is. A Bocholtba menő különítmény parancsnoka Nagy János zls. Szegény ő nem bírta ranggal, ő nem maradhatott. Mi is felkészülünk. Zubog folyton az eső. D.u. bejárnak a kocsik az udvarra. Egy kocsiiban 35 ember. Megindulunk. Münster, Lühne, Werne, Dortmund, Mitlen-en keresztül Wuppertal-ba érünk. Ennek egyik külvárosába megyünk Lichtscheid-be. Újra drót mögé kerülünk.

Lichtscheid 1945 szeptember 28.

Voltunk már rosszabb helyen is. Ma nagy örömmünnepe van. Találkozom újra István Palkó-val aki Lottorf-ból szökött meg. Hamburgig jutott el. Prima helye van a táborfőzsében. Így dupla kosztot kapnak és furikáznak egész nap. A tisztikar elképzelhetetlen. Még ilyet nem láttunk. Hadifogságban sarkantyút és extrát hordanak. Sajnos az étellemezés is magyar gh.²⁰ kezében van. Katonásdit játszanak.

Lichtscheid 1945 november 1.

Mindenszentek. Misén voltunk, a konyha feletti kis kápolnában. Semmi hír sincs a hazamenetelről. Odahaza folynak a háborús bűnösök pörei. Reggelenként „együtt áll” a tábor. A táborügyletes tiszt jelentést ad be „vigyázz” után egy angol örvezetőnek. ez sosem fogadja a tisztelgését.

²⁰ Gazdasági hivatal. A hadseregben az ellátással foglalkozó szerv, a hadtáp katonák között elterjed elnevezése, rövidítése.

A magyar tisztek még mindig katonásdít játszanak. Elég nagy a hatalmuk, de talán már nem sokáig.

8.-án a pincében a gőzfűtés főcsapjánál adunk állandó őrseget. Kész röhej.

Palkó hoz be kívülről, kinnt (Solingen) kapható apróságokat. Ezzel seftelünk.

Valahogy nagyon gondolkodásra késztet a helyzet. Ez a 80 km. távolság (Az amerikai zónáig) esetleg sok hónap eltolódást okozhat a hazaszállításban. Ki tudja nem volna-e jobb átlépni amerikai zónába?

13.-án d.e. dolgozunk az angol laktanyában. Földet kubikolunk. Nagyon komolyan megszerveziünk egy szökést. A terv az, hogy egy szenes szerelvénnyel megpróbálunk lelőgni Ausztriába.

14.-én megváltozik nagy hirtelen a világ. A belga őrseget leváltották. Helyét magyar foglalja el. Kimenő is lesz. De ha ennek ellenére is lógás lesz, akkor hermetikusan lezárják a táborot. Még az autók is bent-maradnak. Ezért mi is úgy határozunk, hogy egyelőre nem lógunk meg, pedig szombaton 17.-én 11-kor vár bennünket egy vasutas, aki cigarettáért és karóráért elbujtatott volna bennünket a szenes vonaton. Ki tudja melyik lenne a helyesebb? (lehet hogy megfagyunk volna.)

Amint megígérték, ma elvittek egy csomó ablakot. Barbárság. Odakinnt már mindenhol lógnak a jégcsapok! Palkó egy Wuppertali Anni nevű kislánynak udvarol nagyon szorgalmasan.

December elseje. Elhatározzuk István Palkóval és Korsós Pistával, hogy megszökünk. A hadifoglyoknak csak ez az egy joga van. Sokat nem veszíthetünk, ha elfognak. Hátha megsegit bennünket a Mindenható. Igaz már komoly tél van. A távolság kb. 1450 km. Ekkora út nem gyerekjáték a mai utazási viszonyok mellett, hát még hozzá szökni is. Jelszavunk: ha Isten velünk, ki ellenünk. Felkészülünk a nagy „Vállalkozásra”. Az autó tetőből készült csodálatosan sikerült viharkabátokba angol pokróc bélest tetetünk. Eladunk mindent. Bendjómát 10.

utásköpenyemet 3 cigaretta értékben. Mindent egy kockára teszünk fel.

Úgy határozunk, hogy hajnalban a 3 soros drót kerítésen bújunk ki. De e mögött folyton ott kísért az az istentelen fogda, aminek az alja beton, ablaka pedig egyáltalán nincs. Szigorított munka mindennap. Így azután úgy döntöttünk, hogy mi ketten Pistával kimenővel megyünk ki. Palkó hozza utánunk kocsival a csomagokat. Ez is reszkír mert a sofőrnek az őrsegnél ki kell szállni és a kocsiajtókat ki kell nyitni.

5.-én be akarunk pakkolni, de mivel másnap nem lesz kimenő elhalasztottuk. Óriút szerencsénk volt, mert mikor Palkó ment be a garázsba a Volkswagent teljesen átkutatták. Botrány lett volna, ha megtalálják benne a szökésre előkészített civil holmikat. De hála Istennek ezt is megúsztuk. Készen vannak a papírjaink is: mivel Szentistváni ales. a „regiszter” lapokat elvette tőlünk, így azt is venni kellett. 3 db. 220 Rm.²¹ A 3 hamis entlassung-ért ami Rechniz-re szólt 1000 Rm-át fizetünk.

Miklós napja. délben mivel a törzsben kimenő volt, úgy döntöttünk, hogy d.u. indulunk. A felkészülés rengeteg pénzbe került. Így Délben beszaladt 30 db forró kenyérral, ennek pedig egy dróttal körülvett hadifoglytáborban igen nagy ára van. Így indulásra készen vagyunk kb 700 Rm-val.

Elbúcsúzom a cimboráktól, Gólisz Ferenc hgy. szd. parancsnokomtól. Várjuk vissza Palkót „utolsó” útjáról. (reméljük, hogy ez lesz az utolsó szolgálati út.) Be is szalad a kis kocs két defekttel. A sofőr cimborák azonnal megcsinálják. Indulás!!! Mi Pistával köppenyben, katonaaucugban megyünk ki kimenővel, de persze máséval. Így zsoldkönyvünk nem volt hozzá, a nélkül pedig nem érvényes. Dehát ez is sikerült. Palkó teljes gázzal minden papír nélkül hozta ki Matyit, az angol őrsegen

²¹ Reichsmark (= birodalmi márka).

keresztül, aki majd a kocsit fogja visszavinni. Megyünk Pistával gyalog, mögöttünk nem messze 2 angol. Meg se állt a Volkswagen, mikor utolért bennünket, már benne is ülünk és teljes sebességgel rohanunk Barmen felé.

Palkó hirtelen bekanyarodott egy előre kiszemelt barmeni kis mellékutcába a 8.-as villamos végállomásánál. El is tűntünk a környékből, fordul vissza a kis kocsi, aminek annyi mindent köszönhetünk. Palkó elhozta emlékebe a slusskulcsát. Jött is a villamos. Kínos kb. 2 óras út után megérkeztünk a Hagen-i pályaudvarra. Az a legjobban bevált figura, hogy az ember mindig attól érdeklődjön, akitől a legjobban fél. Így mi is „Polizeinél” kisebb úrral szóba sem álltunk. Megváltottunk a jegyeket Frankfurt am Main-ig. Majd eltűntünk az állomásról. Közben találkoztunk 2 sofőrrel, akik előttünk lógtak meg. Kimentünk egy óriási nagy bunkerba, ami most jelenleg szálloda. Lefekvés előtt elmentünk sörözni. Ezalatt mint később kiderült az angolok nagy razzsiát tartottak az állomáson. Ez a szerencse. Sok a szökött magyar.

Hagen 1945 december 7.

Korán kelünk. Gyalog ki az állomásra. Polizei igazolat bennünet. Itt nem a jegy a fontos hanem a „kísérő” igazolvány. 5.25-kor indul a zsúfolt vonat. Csak állóhely jut de nekünk most ez is túl jó. Útközben 2 kontroll is volt, de simán megúsztuk. Nagyon lassan telik az idő, amíg végre eljutunk Siegen-ig, majd átlépjük egy hosszú alagútban az angol-amerikai zóna határát. Dillenburgban szállunk le. Kimegyünk a városba sörözni. Nagyon jó kedvünk van, hisz amerikai területen járunk már. Ez pedig a hazaszállításnál legalább egy fél év előnyt jelent. Innen vasutasok kellő „előkészítése” után nyitott „platni” kocsival rossz tankok között erős hóviharban, hidegben Giesen-ig jutunk el. Itt kapunk már személyvonatot és ülünk Frankfurtig. Fél 11-kor érkeztünk meg. Gyönyörű üvegtetős boltíves pályaudvar volt valamikor, lenyűgöző méretekkel. Sok adag levest eszük (ez forró volt.) Látunk rosszul

öltözött, kinnt a betonon hóban fekvő embert. Maga a halál az ilyen. Dehát úgy látszik már nem bírják a strapát. Még a W.C. is tele van, a várótermekről meg nem is beszélve. Minden vonatról le és felszállásnál a polizei mindenkit igazolat. Mi sem vagyunk kivételek. Mi, mint osztrák állampolgárok utazunk. Entlassung-jaink²² is így vannak kiállítva. Kényes dolog, hisz Pista alig tud pár német szót.

Frankfurt am Main 1945 december 8.

Jóformán semmit sem aludtunk.

Reggel korán gyalog megyünk végig a városon. Át a Keletibe. Itt jegyet akarunk váltani Linz-ig, de mivel papírjaink szerint az entlassungpénzt nem kaptuk meg, jegyet nem kaptunk, csak papírjainkra egy-egy stemplit, és így ingyen utazhatunk tovább. Elérkeztünk Aschaffenburg-ig. Itt az entlassungra és a register lapra is felvételeztünk. Csupa rom minden. Egy kis kocsmában töltjük az időt.

Aschaffenburg 1945 december 9.

Reggel ki az állomásra. Most is csak a lépcsőn jut hely, de az útközönél ezerszer jobb. Jól megfázunk Würzburgig. Itt népkonyhán étkeztünk, majd cigaretta ellenében beszállunk előre a Nürnberg felé menő gyorsra. Bementünk melegedni a váróterembe. Melegünk is lett pedig csak 1-2 percig voltunk ott. Négerek jártak be riadóautóval a „perron”-ra, robamszakban géppisztollyal. Nekünk is fókuszlámpával a szemünkbe világítottak, de mivel keményen visszaneztünk nem igazoltattak. Gyerünk csak ki a hidegre, ott sokkal biztosabb. Beszalad a gyors, ülve utazunk Regensburgig.

Passau 1945 december 11.

Reggel Palkó elviszi az amerikai főparancsnokságra az entlassung papírjainkat lepecsételtetni. Ott azt mondták, hogy majd másfél óra múlva jöjjön vissza értük. Még ilyen lassan idő sosem múlt életemben. (Izgultunk, hogy esetleg telefonon utánaérdeklődnek az

²² Elbocsátóirat. A két entlassung papírt lásd a következő oldalon.

II
PARTICULARS OF DISCHARGE
Entlassungsvermerk

THE PERSON TO WHOM THE ABOVE PARTICULARS REFER
Die Person auf die sich obige Angaben beziehen

WAS DISCHARGED ON (Date) 5 DEC 1945
wurde am (Datum der Entlassung)

FROM THE Heer
von (Armee)

DISBANDMENT CONTROL UNIT
5 DEC 1945

OFFICIAL
EMBOSSED SEAL

RIGHT THUMBPRINT
Abdruck des rechten Daumens

CERTIFIED BY
Beglaubigt durch

NAME, RANK AND APPOINTMENT OF OFFICER DISCHARGING OFFICER IN BLOCK CAPITALS
W.O. II. C. Cusher
Amtliches Einprägestempel

DISBANDMENT CONTROL UNIT

INSERT "ARMY", "NAVY", "AIR FORCE", "VOLKSSTURM", OR PARA-MILITARY ORGANIZATION, e.g. "R.A.D.", "N.S.F.K.", ETC.
Wehrmachtteil oder Gliederung der die Einheit angehört, z.B. "Heer", "Kriegsmarine", "Luftwaffe", "Volkssturm", "Waffen SS", oder "R.A.D.", "N.S.F.K.", u.s.w.

KEIN / KEIN GELD

Lebensmittelkarten
vom 1.1.44 bis 1.1.45
Ernährungsm. D. Linz, Ob. Ost
Kartensatz o. Fickenspietz

Lebensmittelkarten
vom 1.1.44 bis 1.1.45
Ernährungsm. Regensburg - Stadt

Beauftragter
1945

Linzer
1945

Rückgeführt
Linz, am 13. Dez 1945

adatoknak.) De nincs ok aggodalomra. Végre meg van az amerikai kontroll stempli. Indulunk neki gyalog a határnak. A duna hídon amikor megmutattuk a polizeinek a kontroll stemplét az csak szalutált. Az osztrák oldalon első utunk egy templomba vezetett, hogy hálát adjunk a Mindenhatónak az eddigi eredményekért. – Német osztrák határ 500 m! 200 m, 100 m, 50 m!!! Végre elhagyjuk a „sváb” földet. Keresztül megyünk a sorompón. Itt a határörbődé. Mutatjuk az entlassungot mi mint osztrák állampolgárok. 2 amerikai katona és egy osztrák vizsgál át bennünket. Kérdezik, mennyi pénzünk van? Mondom, hogy 100 Rm! De már el is vették a tárcámat, amiben nekem, „osztrák” állampolgárnak benne volt a magyar zsoldkönyvem, magyar halálcédulám, hajtási igazolványom, magyar fényképek, Márta levele stb. Elképzzelhetetlen érzés!!! Nagyon kétségbe voltunk esve. Visszakaptam a tárcámat na hála Istennek. De már szólítanak is, hogy a csomagomat is vigyem be! Hátizsákomban csak angol pokrócok, kenyér és konzerv volt. Leakasztják nyakamból a „partizán” táskámat. Ebben volt az indexem, január 10.-i aláírásokkal igazolva Magyaróváron a IV. évem, benne magyar állampolgársági bizonyítványom, születési anyakönyvi kivonatam. Fellélegeztem, amikor azt mondták, hogy mehetek. Ez alatt Pistánál megtalálnak 500 Rm-át. A határon csak 100-at lehet átvinni. Így őt, aki alig tud pár szót németül, vissza akarták küldeni Passau-ba, hogy egy bankba tegye be. Mi ott akartuk inkább hagyni a felesleges pénzt, de az osztrák a 2 amerikai miatt nem fogadhatta el. Így Pista kiment, hogy nekiadja valakinek és áttette ezen cím alatt a nadrágzsebébe. Pechjére az osztrák megtalálta. Ő úgy, hogy az amerikaiak ne lássák büntetés címén eltett pár 100 márkát. Közben Pali bőrdíjét is átkutatták. Amikor ő is végzett, bőrdíjéhez hozzáfogta Pista tangóharmonikáját is. Így a harmonikát (amiben sok érték volt) át sem vizsgálták. Palkónak elvették a vadonatúj zippzárás overallját, az egész világot felölelő Luftwaffe csodás térképeket, és

egy köteg levelet, ami mind Magyarországra szült és a Lichtscheidi magyar hadifogolytáborból lett küldve tőlünk, „osztrák” állampolgárokról. Teljesen megzavarodva hagytuk el a kis örbödét. De nagy Isten segítségével most már végleg osztrák földön járunk. A vonatunk Linz-be csak d.u. fél 4-kor indul. Addig az időt egy kis kocsmában töltjük. Odaült asztalunkhoz egy nő „de láttuk, hogy egy polizei mellől kelt föl.) Nagyon óvatosan bántunk, beszélünk vele. Elmondtuk, hogy Rechnizen (Rohoncon), Burgenlandban születünk, amit a papírunk is bizonyít. Szüleink most is ott laknak, és oda megyünk mi is. Ezek után azt mondja a nő, hogy ő itt akar átszökni, hozzuk át neki a csomagját. Dehát ezzel sem tudott beugrasztani bennünket. Végre este 9-kor nagy nehézségek árán megérkeztünk Linz-be. Itt meg akartuk várni az amerikai gyorsot és azzal tovább menni Bécs-be. Sehogy sem engedtek fel bennünket a vonatra, hiába vártunk, fagyoskodtunk. A hó is nagyon esett. Egész éjjel semmit sem alszunk, Polizei igazolatott a váróteremben. Egyébként az entlassung papírunk mindig többet ér, mert mindig több rajta a „valódi” pecsét. Reggel a 6.10-es vonattal lemegyünk Ems-ig. Útközben hallottuk a hírt, hogy csak transzporttal, csoportosan lehet átmenni az orosz-amerikai zónába.

Ems 1945. december 12.

Azért, hogy a mielőbbi „transzporttal” mehessünk azonnal jelentkezni, rohantunk vissza, villamossal Linz-be a Transportparancsnokságra. Itt megint örült szerencsével elhiszik, hogy osztrák állampolgárok vagyunk. Megkapjuk az entlassungra a transport stemplit. Kapunk még egy sárga platzkarte-t is. Tudatták velünk, hogy a transport 13.-án reggel 8-9 óra között indul Kleinmünchen állomásról. Nagy szerencsénk van. Ma érkezünk és holnap már transzporttal tovább... A tény az, hogy már kb. 1200 km-t megtettünk.

17.-én bement a Linzi adó, hogy 20.-a után az orosz határ le lesz zárva. Ezért úgy határozunk, hogy holnap reggel lemegyünk Emsbe és mindent megkockáztatva, a jebes

folyón átúszva átmegyünk a határon. Pali megesküdött, hogy vagy meghal, vagy karácsonyra otthon lesz. Még d.u. Kleinmünchenben voltunk moziban. Egy gyönyörű orosz filmet láttunk.

18.-án terveinkhez híven korán reggel ki az állomásra. A családtól kaptunk 3 kenyeret és főtt krumplit. Pali megváltotta a jegyeket Ems-ig. Eközben egy asszony megkérdezte, hogy biztosan elmegy ma a transport? Azt mondta a vasutas, hogy egész biztosan.

Gyerünk ki a transzporthoz. Elhelyezkedünk. Ebéd után egész szépen vételezünk fel kekszet, sajtot, vaját, konzervet stb. D.u. 4-kor végre megindul velünk a vonat. Ems-nél először amerikai, majd orosz kontroll. Mindent szerencsésen megúsztunk. A vonatunk rettentő sokat áll az állomásokon, de azért ha lassan is, de közeledünk az otthon felé.

19.-én St. Pölten-ben vagyunk, este Bécsben. Itt megint találkozunk egy magyar szerelvényel, amelyik egy pár lépésről jön már 6 hete. Hát szegények akik olyan messziről a hazaszállítást várják, sosem érnek haza.

20.-án 2 kor Wienerneustadt-ban vagyunk. Papírjaink Rohonc-ra szóltak. Ez angol megszállási zóna. Elbocsajtás (még ha hamis is) csak ide volt lehetséges. Úgy döntöttünk, hogy inkább átszökünk minden papír nélkül Sopronba, mint még egyszer transzport. De Sopronba nincs személyforgalom. Megbeszéljük egy vasutassal, hogy 100 márka ellenében had szálljunk fel egy olajos szerelvény fékező fülkéjébe. Ez a szerelvény a határon nem, csak Sopronban áll meg. Így is lett. Elrejtőztünk. Indul a szerelvény. Már jó sebességgel haladunk, mikor felugrik egy orosz. Pisztolyt rántva szállít le bennünket a robogó vonatról, még a polizei-t is emlegetve. Repültek a csomagok. Kísért az örünk be bennünket az állomásra. Rettenetes tömeg volt az aluljárókba. Látták, hogy „bajbajutottak” vagyunk. Nekünk utat nyitott, az ör előtt zárt a tömeg. Az így képződött előnyöket egy kanyarba kihasználva elrohantunk. Láttuk, hogy itt az állomáson már nem terem nekünk babér, borzasztóan

elkeseredve, idegesen, egymással veszekedve, óriási csomagjainkat cipelve megindultunk gyalog Sopron felé. Térképet elő. A közbeeső helység Mattersburg. Ha ezt kérdezi az ember ez kevésbé gyanus. Megyünk, bandukolunk lehangoltan. Kb. 2 km-re látjuk, hogy egy orosz teherautóra civilek szállnak fel. Dehát addig biztosan elmegy. Meg ki tudja, hogy papír nélkül felvesz-e? Meg hova is megy? Már csak 500, 200, 100 m-futás. Megkérdezzük a hátsó kocsit, hogy fel szállhatunk-e? A válasz, hogy civileknek nem. Megkérdeztük az előtte lévő. Vállvonogatás volt a válasz. Már fenn is voltunk a „szajré” bűtort szállító teherkocsin. A sofőr még kiszólt, hogy Sopronig nem áll meg. Nekünk csak ez kell. Szaladnak a km-ek. A határon teljes sebességgel rohanunk keresztül. A határőrség hiába tartotta a kezét. Beszaladtunk Sopron széléig. Itt egy 10 tagú géppisztolyos készület szállított le minket. (biztosan a határőrség telefonhívására.) Jóestét köszön az egyik orosz és azt kérdezi osztrákok vagytok, vagy magyarok? Magyarok: Honnan jövünk? Mondom, hogy Köln mellől! Ausztriában van, kérdezi az orosz? Ott, ott az ...és sok szépet gondoltam még hozzá. Megkérdezte, hogy hol laknak? Bementem neki Gyümölcsfalvy Gyurka soproni lakását. „Jóéjszaka-tal” búcsúzott az orosz. Mi kámfornál gyorsabban túntünk el. Szabadok vagyunk. Magyar földön. El sem lehet hinni. Ez csak álom lehet. Ez nem lehet valóság! Megérdeklődjük, hogy merre van a Bercsényi u. 13. Gyurka lakása. Kimentünk hozzájuk a Kuruc dombra. Nagyon kedvesen fogadtak. Itt aludtunk náluk, tőröstésztát kaptunk vacsorára.

Reggel gyalog indulunk hazafelé. Az útra kaptunk egy üveg bort. A csomagjaink már nagyon nehezek lettek! A győri betonúton javította egy orosz a kocsiját. Megkérdeztük tőle, hogy hova megy? Azt válaszolta hogy Sárvár!!! Nem akartunk hinni neki. Odaadtuk a bort és teljes gázzal – sofőrünk tele torokkal énekelve robogtunk ha az Isten is úgy akarja Sárvár felé. Itt szálltunk le és gyalog

indulunk el haza, a Gyöngyös parton a kisvasút mentén. Találkoztunk Ikerváriakkal. Nem merem tőlük semmit kérdezni. Félttem megtudni a valót!

Persze elkezdtek kérdezés nélkül is. A BMW-t, az autót elvitték, de egyébként jól vannak mindnyájan. Minden rendben van, sietünk haza. Belépünk az utcaajtón, Burry kutyám fogad bennünket. Apámék a konyhán vannak. Nagy volt az öröm. Nagyanyám a szobában volt. Százszor megharapom az ujjamat, hogy nem álmodom-e? Érdeklődöm Mártáék felől? Ők is mindnyájan megvannak. Na hála Istennek én ebben a háborúban nem vesztettem semmit. Lassan szórjuk le a hadifogság utolsó emlékeit, és „átvedlünk” civilbe Pistával. Palkó meg siet haza kerékpárral. Meg lehet érteni! Bár már Ő is tudja, hogy náluk is minden rendben van, természetesen a körülményekhez képest. Mi ügysem kívántunk mást mint élő embereket találni! Megsegített bennünket a Mindenható. Hol a végéről, hol az elejéről kezdjük mesélni rendszertelenül a dolgokat. Nagyon, nagyon boldogok vagyunk. Mindaz ami eddig csak álom volt valóság lett. Mártáéknak Szombathelyre üzemi telefonon üzenjük meg, hogy Palkóval együtt megérkeztünk. Pistát „folyékony valutával” felszerelve indítottuk útba Szekszárd felé. Karácsony este gyertyagyújtásra érkezett haza. Bátyjai akik szintén katonák voltak már otthon várták.

Rosz álom volt csak az egész. Hála Istennek minden a múlté! Sikertült!

* * *

A IV. Érekújvári Karp. Kiképző központ I. gp. szd. III. (automata) szakasza:

KESZTHELYI ISTVÁN hdp. (tanító), Esztergom, Deák F. u. 10.,

RAFFAI ISTVÁN szkv. (ht.), Mágocs,

Baranya megye,

ANDORKA SÁNDOR karp. h. (közgazdász),

Rápcakapi,

ANGYAL JÓZSEF - " - (színész, kereskedő), Balatonkiliti,

ÁCS TIBOR - " - (jogszigorló), Bp.,

X. Kőbányai út, Dohánygyár,

BALLA DEZSÓ - " - (tekintetes úr),

Dombrád, Szatmár m.,

DR. BENCSI ATTILA - " - (ügyvéd), j. Bp.,

V. Váci u. 4. I. emelet 9.,

BUDAVÁRI SÁNDOR - " - (jogász), Bp., X.

Harmat u. 58.,

CSERNI JÓZSEF - " - (futurás), Érd,

Erzsébet telep,

GÁSPÁR JÓZSEF - " - (jegyző), Alsó-

bán, u. p. Kraszna, Szilágy m.,

HORVÁTH KÁROLY - " - (közgazdász),

Bp., X. Gergely u. 35. d.,

HUSZÁR ZOLTÁN - " - (jegyző),

Kemenespálfa, u. p. Jánosháza,

ILLÉS JÓZSEF - " - (okl. gazda),

Zalaegerszeg, Apponyi u. 31.,

JAKAB ENDRE - " - (testnevelési főis-

kolás), Székesfehérvár, Segesvári u.,

KAILBACH JÓZSEF - " - (közgazdász),

Nadap, Fehér m.,

KERESZÉNTI JÓZSEF - " - (közgazdász),

Dombóvár, Bezerédi u. 36.,

KIVADÁRI FERENC - " - (statisztikus), Bp.,

VI. Szinnyi M. u. 34. I.,

KOCSI JENŐ - " - (jegyző), Szom-

bathely, Igló u. 24. (Tósok),

SIBINGER JÁNOS - " - (okl. gazda),

Ikervár, Vas m.,

SZLOVÁK SÁNDOR - " - (közgazdász),

Kesztölc, Esztergom m.

Közléteszi:

DÖBÖR ANDRÁS – KISS GÁBOR FERENC

Jaksa Helga

„...még a régi öregöktű' hallottam...”

Egy rövid kirándulás Világosra

A világosi vár és maga a település nem tartozik Arad megye leglátogatottabb műemlékei közé, nem hirdetik táblák, útikönyvek. Idén augusztusban Temes és Arad megyei kutatóutunk egyik pihenőnapján mégis fontosnak tartottuk, hogy megnézzük.

Arad város- és megyénév a 11. században tűnik fel Ajtony lázadásának leverése után, amikor I. István *Vrod* nevű ispánját küldte a területre, aki az itteni földvárban telepedett le. A 11. századtól ezen a területen, főleg a síkságon sűrű faluhálózat alakult ki, de a török időben szinte teljesen elnéptelenedett. Az újratelepítés a 18. században indult meg. Szentkláray Jenő szerint III. Károly óta kimondott elv, hogy katolikusok, de nem magyarok letelepedését támogatják. A magánbirtokokra mégis telepedtek magyarok, általában a sík területekre, sokszor nagyobb tömegben is, főleg Szegedről és környékéről, elszórva Békés megyéből, a Kunságból és a Palócföldről.

Aradtól 28 km-re északkeletre fekszik Világos (ma: *Şiria*). A világosi vár várnagyát 1318-ban említik először, tehát a vár korábban épült, talán már a 12. században. A temesi ispánok igazgatása alatt álló királyi vár volt, a 15. században gyakran változtak birtokosai. 1458-ban ide záratta Mátyás nagybátyját, Szilágyi Mihályt. A 16-17. században többször volt török kézen, 1693-ban szabadult fel végleg. 1784-ben a Horia-Kloska-felkeléskor egy parasztcsoport elfoglalta, de ágyúkkal megadásra kényszerítették őket, a vár azóta rom, néhány emeletes falrészé még áll. A várhoz jelentős uradalom tartozott bányákkal, az alatta fekvő település mezővárosi rangú vám- és vásárhely volt.

Világos neve mégis a fegyverletétel miatt híres. A szabadságharc utolsó napjainak

világosi eseményeit az itteni birtokos felesége, Bohusné Szógyény Antónia írta meg, aki Szógyény Zsigmond Szabolcs megyei ispán és Pásztorhy Julianna leánya volt. Szülei gondos nevelésben részesítették, megtanult németül, franciául, angolul és latinul. Zongorázni Liszt Ferenc tanította. 1823-ban feleségül ment Bohus János gazdag délvidéki birtokoshoz és Világosra költözött. A történelmi környezet társadalmi szerepvállalásra ösztönözte. A téli hónapokat a fővárosban töltötte, támogatta az irodalmat, az iskolákat, óvodákat. Jól ismerte a magyar közélet jeles alakjait: Wesselényit, Széchenyit, Deákot, Eötvös Józsefet. Visszaemlékezéseit eredetileg németül írta meg barátai ösztönzésére a szabadságharc bukása után, és ő maga fordította magyarra.

1849. augusztus elején az erdélyi határ felől érkezett haza, és már útközben menekülőkkel találkozott. Házukba érve pedig katonai és polgári előkelőket talált ott, így például Kossuth anyját, nővéreit, ezek férjeit és gyerekeit, akik az osztrákok, az oroszok és a mócok elől menekültek Világosra. Augusztus 12-ig szinte naponta újabb vendégek érkeztek. Ezen a napon a Bohus-kúria előtt magyar csapatok vonultak el az országúton a vásártér felé, ahol tábort ütöttek. Délre érkezett meg Görgey, hogy bevarja a Rüdiger tábornokhoz küldött hírnököket, akik délelőtt 10-kor érkeztek meg a feltétlen megadás hírével. 12-kor vonult be Világosra Frolov tábornok és kísérete, nagy lelkesedéssel fogadták őket a románok, mert azt hitték, „hogy őket képzelt jogaikba visszahelyezik”. Frolov és Görgey a Bohus-kastélyban tárgyaltak, de Bohusné értesülésével szemben nem írták alá a fegyverletétel okmányát, hanem csak szóban állapodtak meg.

Két óraker ebédelték, Bohusné Frolov és Görgey között ült. Mindkét férfi szótlán volt, Görgey nyomorultnak nevezte Kossuthot, aki csak este 8-tól nevezte ki őt diktátorrá, holott már délután 2-kor lemondott. A lemondási nyilatkozatot Görgey Bohusnének adta át megőrzésre. Görgeyt – Bohusné leírása szerint is – tisztikara kevés kivétellel fanatikus imádattal tisztelte, az oroszok is elismerték tehetségét. Délután Görgey ezredről ezredre járva győzte meg katonáit a további harc hiábavalóságáról. Este tért vissza a kastélyba, levert és zárkózott volt, alig beszélt és alig evett. 13-án mielőtt a táborba indultak, Görgey megköszönte Bohusné vendégszeretetét és a következőket mondta: „Most még haragudni fog rám a nemzet, de három hét múlva – bizony tudom – kezet csókol majd nekem.” Délután 10-kor indultak el a táborba „szomorúság és könnyek között”. A magyar sereg a szőlősi malomig vonul, ami Világostól egy magyar mérföldre északra fekszik, itt várták őket az oroszok – emlékezik vissza Bohusné Szogyény Antónia. A fegyverletétel után Haynau többször is házkutatást tartott náluk, mert azt hitte, Kossuth utasítására Csányi a koronát Bohusékkal szállította Világosra, és a kastélyban rejtették el. Bohus János, Arad megye főispánja, nehezen szabadult a börtönből, feleségét is vádolták azért, mert a szabadságharc alatt az alsó kastélyban honvédeket ápolt és élelmezett. A szabadságharc után Bohusné gyűjtést szervezett „szerencsétlen honfitársaink” javára, többször meggyűlt a baja a rendőrséggel, beidéztek, börtönnel fenyegették meg. 1890-ben 87 éves korában halt meg.

Hogy milyen ma a '49-i események helyszíne? A Bohus-kastélyban Slavici román költő emlékmúzeuma található, valamint a városi könyvtár, legalábbis ez van rá kírva. Hogy mi van bent, azt nem tudni, mert lakat zárja el a kastély belsejét a kíváncsiskodók előtt. A városi könyvtár ajta-

ját pedig vigasztalanul csapkodja a szél – nem szívesen dolgoznék itt – és az egész leginkább kísértetkastélyhoz hasonlít. A kertben látszik, hogy valamikor szép lehetett, hiszen hatalmas fák állnak itt, de tövükben tyúkok kapirgálnak a trágyadomb mellett. Űde színfolt a park egyik sarkában álló szobor, amely a ház asszonyát ábrázolja. 1910-ben állíttatta Arad megye *Philipp István* és *Vass Győző* művét. A szobrot később azért nem bontották le a mai napig sem, mert Bohusné egyaránt megtett minden tőle telhetőt a magyar és a román gyerekek iskoláztatásáért is.

A világosi vár romjai messziről csalogatják a látogatót. A kastélytól kétórás gyalogút vezet fel, de igazán megéri megtenni ezt az utat. A hegyről lenézve határozottan látszik, hogy Világos telepített városka, hiszen utcái

BOHUSNE SZOGENY ANTONIA SZOBRA
A KASTÉLYPARKBAN

A VILÁGOSI VÁR ROMJAI

egymásra merőlegesen, tervszerűen kialakítottak. A házak között van néhány megdöbentően hatalmas, palota jellegű is, amelyeket a helyi cigányok építettek gazdagságuk bemutatására. Csodaszép kilátás nyílik a tájra, messze ellátni a síkságon, a másik oldalon pedig a napfényes hegyoldalon sorakoznak a szőlőtőkék, amelyről a híres ménesi bor alapanyagául szolgáló szőlőt szüretelik.

Felhasznált irodalom

- ☞ BALASSA IVÁN: *A határainkon túli magyarok néprajza*. Bp., 1989.
- ☞ BOHUS LÁSZLÓ: Azok a szomorú világosi napok. A fegyverletétel háziasszonya. In *Magyar Nemzet*, 1998. aug. 8. 23. p.
- ☞ Bohus Jánosné Szógyény Antónia visszaemlékezése. Naplójegyzetek a világosi szomorú napokról 1849. augusztus hó. In *Az aradi vértanúk*. I-II. köt. Szerk.: Katona Tamás. Bp., 1979. 240-249. p.
- ☞ CSORBA CSABA – MAROSI ENDRE – FIRON ANDRÁS: *Vártúrák kalauza*. III. köt. Vártúrák Csehszlovákiában és Romániában.
- ☞ GÖRGEY ARTÚR: *Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben*. I-II. köt. Szerk.: Katona Tamás. Bp., 1988.
- ☞ *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képekben*. VII. köt. Bp., 1881.

